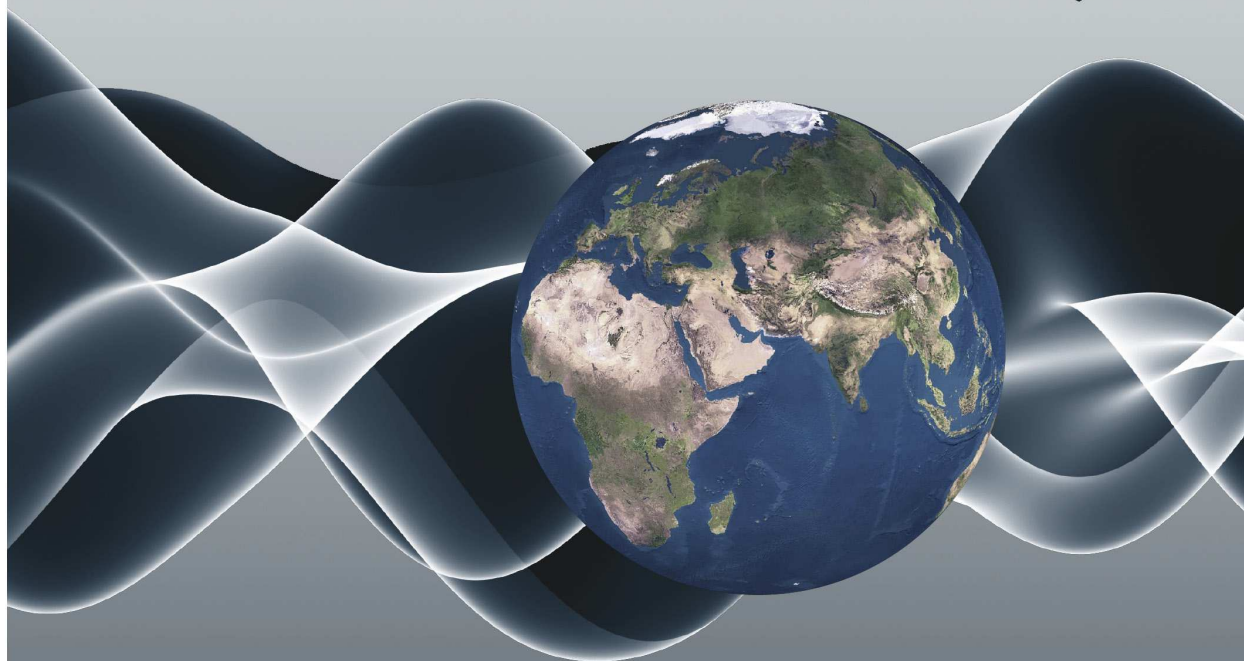

SLOVENSKÁ EKONOMICKÁ SPOLOČNOSŤ - NEZÁVISLÉ ZDRUŽENIE
EKONÓMOV SLOVENSKA

SILOČIARY

Máj 2014
Číslo 5
Ročník XII
RECENZOVANÉ

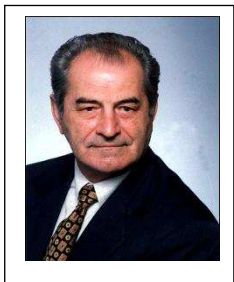
Z OBSAHU
Úvodné slovo /2/
Ekonomický komentár /3/
Zahraničie /4/
Osobnosti /7/
Mladí a veda /8/

VEDECKO-ODBORNÝ MESAČNÍK O EKONOMIKE A POLITIKE

Úvodne slovo

Prvoradé sú záujmy národa a štátu

Dr. Milan Rastislav Štefánik, vedec, francúzsky generál, spoluzakladateľ Č-SR

Od mladosti sú mi nepochopiteľné a cudzie ponosy a výhovorky typu: „*my sme malý národ, malá krajina ...*“ a podobne v bežnom živote. Ešte neprijateľnejšie ich vnímam v spoločenskej a osobitne v politickej praxi. Výchovou v rodine a od ľudovej školy mi zostali v podvedomí postoje našich

najvýznamnejších osobností: Svätopluka, Štefánika, Hlinku a Tisa. Ani jeden z nich v tomto duchu nenariekal, ale konali na prospech národa a jeho štátnosti. Podobné odkazy na nepočetnosť svojho národa, či štátu zriedka stretnete u Estónov, Dánov, Švajčiarov a ďalších v Európe i na iných kontinentoch. To sa žiada mať na pamäti, a vstúpiť do mysli a konania najmä mladším generáciám. Práve v terajších, prelomových časoch.

V súvislostiach s výročím nevyjasneného tragických okolností návratu jedného z najvýznamnejších synov nášho národa, jediného Slováka z trojice uznávaných zakladateľov nového štátu Česko – Slovenska - *Milana Rastislava Štefánika - na letisku v Ivanke pri Bratislave 4. mája 1919. ďalší dvaja z trojice T. G. Masaryk, ani E. Beneš, ani iní z najvyšších kruhov Slovenska – na Štefánika nečakal!* Spisovateľ Stanislav Háber vo svojej fundovanej publikácii *Stále živé otázky o smrti Milana Rastislava Štefánika* uvádza: „Masaryk s Benešom pôvodne vyčítali Štefánikovi jeho príliš protaliansky postoj. Volali ho do Prahy. On letel do Bratislavy, kam ho o urýchlený návrat zrazu žiadali Masarykovi oddaný Šrobár, ktorý dovtedy zastupoval Slovákov v Prahe bez riadneho poverenia občanmi. Iba ako Slováka, čo sa náhodou objavil v Prahe, a nie riadne zvolený... Poníženy zradou najbližších spolubojovníkov sa Štefánik rozhodol urýchlene vrátiť do Bratislavy. *Čo chcel urobiť keby nezomrel?* Vyhlásil by Bratislavu už roku 1919 za hlavné mesto samostatného štátu, prípadne kráľovstva, keď sa chystal oženiť s markízou Benzoni z rodu talianskych savojských kráľov? Preto nikdy nesmel živý vstúpiť na slovenskú pôdu?“ (.....).

Pri týchto úvahách zaráža *vyše polročný časový odstup* Štefánikovo návratu do novoutvoreného štátu v závere októbra roku 1918, o ktorého vznik sa s jemu vlastnou vehemenciou usiloval a zaslúžil nie menšou mierou ako Masaryk a Beneš. V tom čase totiž došlo v medzinárodných vzťahoch k prudkým stretom. Francúzi mali záujem vojensky ovládať celé územie nového štátu: Čechy, Slovensko i Podkarpatskú Rus (M. R. Štefánik

bol francúzsky generál). Pritom Taliani vyslali vojenské jednotky do Č-SR na zabezpečenie správy Slovenska a Podkarpatskej Rusi! Z toho možno dedukovať, že talianske jednotky čakali na Štefánikov príchod, s predpokladom, že svojou medzinárodnou autoritou posilní talianske pozície postavenie vo formujúcej sa republike. Francúzi mali ambície dominovať v celej republike spolu s Čechmi. Taliani boli v Prahe za snahu o ochranu Slovenska krivo obvinení z nadržovania Maďarom.

Po Štefánikovej smrti talianska vojenská misia musela ustúpiť francúzskej a odovzdať jej velenie aj na slovenskom území. Napriek tomu, že Taliansko poskytlo novému štátu výdatnú pomoc, ktorú ale Masaryk ani Beneš, ktorého Štefánik tesne pred smrťou obvinil zo sprenevery veľkej sumy peňazí, nikdy nechcel Taliansku poskytnuté prostriedky vrátiť. Masaryk s Benešom pozývali Štefánika do Prahy. On ale, zrejme s pocitom zrady od najbližších spolubojovníkov za novú – spoločnú republiku, sa rozhodol letieť do Bratislavy. To bola zrejme forma protestu, ktorá dáva stále podnety k úvahám, čo by bol cieľavedomý Štefánik podnikol, kam by bol smeroval Slovensko, kde ho národ túžobne očakával? Nádeje na jednej, obavy na druhej strane vyvolávali predstavy, že by bol usiloval aj o *samostatné Slovensko s hlavným mestom Bratislavou už roku 1919*. A spriadali sa eventuality o utvorení kráľovstva, keďže Štefánik bol zasnúbený s markízou *Giulianou Benzoni*, ktorá nosila snubný prsteň od neho a aj po jeho smrti udržiavala kontakty s jeho rodiskom i Slovenskom. S istotou však možno predpokladať, že činorodý *M. R. Štefánik by bol zásadne ovplyvnil priaznivejší vývoj slovenského národa i jeho štátnosti aj celkových pomerov v centre Európy*.

Zo Štefánikových životných postojov a zámerov je však možné a žiaduce vychádzať slovenským národohospodárom a následne kompetentným na štátnických riadiacich postoch. Od obcí počínajúc až po post predsedu vlády a prezidenta Slovenskej republiky. A nemali by na to zabúdať ani politické hnutia a strany. Teraz, keď sa po zbavení štátu rozhodujúcich právomocí nad výrobnou-technickou základňou Slovenska, najmä pod cudzou kuratelou (s odvodom veľkej časti zisku) kľúčových priemyselných podnikov, takmer všetkými (okrem NBS) bankami, obchodnými organizáciami, stavebnými, dopravnými a inými inštitúciami, zostáva prvoradou úlohou – *nestrácať pôdu pod nohami!* Takmer doslova. Podľa Štefánikovo príkladu, podobne ako Holanďania, Dáni a iné štáty brániť každú piad' pôdy. Pred cudzími „investormi“, prostredníctvom nastrčených slovenských občanov skupujú urýchlene po celom Slovensku doslova za babku čo sa len dá.

Na otázky efektívnejšieho využívania vlastných zdrojov, zabezpečenia potravinovej dostatčnosti, kategorizácie pôdy, vlastníckych foriem (štátna, družstevná, súkromná) jej cenotvorby v medzinárodnom porovnaní, potravinárskeho priemyslu, cukrovarníctva

sme v Nezávislom združení ekonómov Slovenska (NEZES) upozorňovali (predovšetkým docent Ing. Klinko, CSc.) systematicky aj prostredníctvom známych zborníkov nášho združenia. Nadväzne vo februári 2012 naša SES-NEZES v súčinnosti s Inštitútom ASA a Futurologickou spoločnosťou Slovenska usporiadali Kolokvium *Multifunkčné poľnohospodárstvo*, na ktorom zazneli mimoriadne závažné príspevky fundovaných odborníkov. Výzvu na riešenie otázok potravinovej dostatočnosti a bezpečnosti, ochrany pôdy, vody, lesných zdrojov sme poskytli aj vrcholovým predstaviteľom vlády, vrátane čerstvého ministra pôdohospodárstva, Národnej rady atď. O seriózne prerokovanie návrhov vo *Výzve kompetentným nebol u kompetentných ani tentoraz záujem*. Akoby zásadné výsledky kolokvia, organizovaného známymi združeniami tretieho sektora: ASA, SES-NEZES a Futurologickou spoločnosťou Slovenska nestáli kompetentným za povšimnutie. Vari len nie preto, že nie sme dopovaní zahraničnými zdrojmi a nepretláčame cudzie záujmy...

Dôsledky? Za mnohé príklad: *meškajúci zákon na ochranu pôdy* (aj republiky). Na jeho potrebu sme v SES-NEZES roky márne upozorňovali. *To umožnilo keťasom z tuzemska i zahraničia pripraviť našu spoločnosť o ďalšiu ohromnú časť národného bohatstva!* Nikto, ani vláda, dnes nevie, koľko pôdy už patrí cudzincom! Kto je za to zodpovedný?

Ako by na takýto postup kompetentných reagoval Milan Rastislav Štefánik? V samostatnom štáte, na ktorého existencii má veľký zakladateľský podiel... Zodpovednosť za obhajobu prírodných zdrojov, v našom prípade osobitne pôdy a vody nesú formálne predovšetkým vládne garnitúry.. Ale keď tie nekonajú zodpovedne, efektívne a včas, *je nutné, aby predovšetkým vlastenecké združenia, so štefánikovským dôrazom a húževnatosťou spoločne, burcovali celú spoločnosť k presadzovaniu základných záujmov národa a štátu*. Lebo trvalú a najmä teraz má platnosť známa pravda, že *len v jednote je sila*, ktorú si aj kompetentní uvedomia a budú rešpektovať predovšetkým národné a štátne záujmy Slovenskej republiky.

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

Ekonomický komentár

Politika súdržnosti desať rokov od vstupu Slovenska do Európskej únie.

2. časť

Finančná pomoc z EÚ pre programové obdobie je realizovaná prostredníctvom tzv. *programových dokumentov*. Základným dokumentom, ktorý definuje priority štrukturálnej a regionálnej politiky Slovenskej republiky na obdobie 2004 – 2006 je *Národný rozvojový*

plán (NRP). Programové obdobie 2007 - 2013 sa stalo pre SR prvým programovým obdobím, v ktorom bude mať možnosť využívať zdroje z fondov EÚ v priebehu celého jeho trvania, a to na základe dokumentu *Národný strategický referenčný rámec* (ďalej „NSRR“).

Potrebné je zdôrazniť, že pri tvorbe programových dokumentov sa Slovensko zaviazalo klásť dôraz na zabezpečenie kompatibility s politikami EÚ. Na spomínané základné programové dokumenty nadväzujú *operačné programy (OP)*, ktoré hlbšie upresňujú priority v jednotlivých oblastiach na ktoré sa bude štrukturálna podpora zameriavať. Implementáciu každého programového dokumentu riadi vládou SR poverený *riadiaci orgán (RO)*-ministerstvo. Riadiace orgány sú oprávnené menovať *sprostredkovateľské orgány (SORO)*, na ktoré môžu preniesť časť svojej zodpovednosti za riadenie programov. Len prostredníctvom OP je možné prijímateľmi využívať fondy z EÚ.

Slovenskej republike bol v procese *programovania na roky 2004 – 2006* schválený EK **jeden operačný program a tri sektorové operačné programy (SOP)** v rámci Cieľa 1.

Operačný program Základná infraštruktúra- má ako hlavný cieľ zlepšenie existujúcej infraštruktúry. Hlavnou cieľovou skupinou sú infraštruktúry pre oblasti: dopravy, životného prostredia a miestnej infraštruktúry.

Sektorový operačný program Priemysel a služby- hlavným cieľom je podporovať spojenia, obzvlášť s MSP ako i inými podnikateľmi, za účelom podpory slovenského podnikateľského sektora, pre lepšiu konkurencieschopnosť s pomocou využitia domáceho rastového potenciálu a taktiež rozvoj turizmu.

Sektorový operačný program Ľudské zdroje- má ako hlavný cieľ podporiť rast zamestnanosti založenej na kvalifikovanej a flexibilnej pracovnej sile.

Sektorový operačný program Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka- zvyšovanie efektívnosti poľnohospodárskej výroby a kvality života obyvateľstva na vidieku so zreteľom na zvýšenú ochranu životného prostredia, starostlivosti o zvieratá a v zabezpečení kvality potravín. Bratislavský samosprávny kraj dosahuje hodnotu HDP vyššiu ako 75% priemeru EÚ, spadá preto pod Cieľ 2 a Cieľ 3. Na základe toho boli vypracované dva programové dokumenty - *Jednotný programový dokument (JPD) NUTS II Bratislava Cieľ 2*- možno definovať ako zlepšenie podmienok pre rozvoj malého a stredného podnikania, prílev kapitálu a transfer technológií, využívanie miestneho potenciálu (najmä v oblasti cestovného ruchu), dobudovanie infraštruktúry a zvýšenie kvality života na vidieku.

Jednotný programový dokument (JPD) NUTS II Bratislava Cieľ 3- je zameraný na rozvoj aktívnej politiky trhu práce a sociálnej integrácie, zlepšenie výkonnosti

služieb zamestnanosti, zlepšenie znevýhodnených sociálnych skupín na trh práce, rozvoj celoživotného vzdelávania a pod.

Využívanie štrukturálnych fondov v súčasnom programovom období 2007 – 2013 bude mať Slovensko možnosť na základe dokumentu *Národný strategický referenčný rámec SR na roky 2007 - 2013*. Má alokovanú sumu 11,3 miliárd €, v ďalších dokumentoch *Národný strategický plán rozvoja vidieka (NSPRV) a Program rozvoja rybného hospodárstva* s 1,9 miliardami €.

Stratégia NSRR zároveň definuje *horizontálne priority* (HP), ktoré vplyvajú na ciele NSRR v štyroch oblastiach. Zmyslom každej z horizontálnych priorít je zabezpečiť dosiahnutie pre ňu definovaného cieľa, ktorý sa týka viacerých priorít NSRR. Nemôže byť teda zabezpečený len prostredníctvom jedného operačného programu. Horizontálne priority budú podľa svojho charakteru uplatnené v relevantných operačných programoch nasledovne: *marginalizované rómske komunity, rovnosť príležitostí, trvalo udržateľný rozvoj, informačná spoločnosť*.

Stratégia, priority a ciele NSRR budú implementované cez **11 operačných programov** v rámci jednotlivých cieľov kohéznej politiky EÚ:

Regionálny operačný program, - zvýšenie dostupnosti a kvality občianskej infraštruktúry a vybavenosti v regiónoch je hlavným cieľom Regionálneho operačného programu

Životné prostredie, - je zameraný na posilnenie environmentálnej zložky trvalo udržateľného sociálne ekonomického rozvoja Slovenska cestou zlepšenie stavu životného prostredia a racionálneho využívania zdrojov prostredníctvom dobudovania a skvalitnenia environmentálnej infraštruktúry SR.

Konkurencieschopnosť a hospodársky rast, - globálnym cieľom tohto operačného programu je zabezpečenie trvalo udržateľného hospodárskeho rastu a zamestnanosti.

Výskum a vývoj, -strategickým zameraním operačného programu je modernizácia a zefektívnenie systému podpory výskumu a vývoja a skvalitnenie infraštruktúry vysokých škôl tak, aby prispievali k zvyšovaniu konkurencieschopnosti ekonomiky, znižovaniu regionálnych disparít, vzniku nových inovatívnych (high-tech) malých a stredných podnikov, tvorbe nových pracovných miest a zlepšeniu podmienok vzdelávacieho procesu na vysokých školách.

Zdravotníctvo, - zlepšenie podmienok ovplyvňujúcich zdravotný stav obyvateľstva ako pracovnej sily prostredníctvom zvyšovania kvality, dostupnosti, efektívnosti zdravotnej starostlivosti a podpory zdravia sú priority OP.

Zamestnanosť a sociálna inklúzia, - cieľom operačného programu je podporovanie aktivít smerujúcich ku skvalitneniu ľudského kapitálu zameraných na rast zamestnanosti a sociálnej inklúzie, z ohľadom tiež na nízku flexibilitu a efektívnosť zamestnancov.

Bratislavský kraj, - všestranný rozvoj územia je prioritou operačného programu v záujme zvýšenia kvality života obyvateľov Bratislavského kraja v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja.

Vzdelávanie, - dlhodobá konkurencieschopnosť SR prostredníctvom prispôsobenia vzdelávacieho systému potrebám vedomostnej spoločnosti je globálnym cieľom OP.

Informatizácia spoločnosti, - strategickým cieľom operačného programu je vytvorenie inkluzívnej informačnej spoločnosti ako prostriedku na rozvoj vysoko výkonnej vedomostnej ekonomiky.

Doprava, - podpora trvalo udržateľnej mobility prostredníctvom rozvoja dopravnej infraštruktúry a rozvoja verejnej železničnej osobnej dopravy je cieľom operačného programu.

Technická pomoc, - zabezpečiť efektívne, účinné a správne riadenie, implementáciu, finančné riadenie, kontrolu a audit štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu v rokoch 2007 – 2013.

Pre hodnotenie prínosu politiky súdržnosti je dôležité okrem efektívnosti investovania aj posúdiť využitie finančných prostriedkov. *1 115,19 mil. EUR*, bol celkový záväzok v programovacom období 2004 – 2006, ktorý sa vyčerpal. V štruktúre čerpania však nastáva zásadný problém. Veľmi nedostatočne sme využili možnosti čerpať určené finančné práve do oblasti vedomostnej ekonomiky, *pre projekty do vzdelávania, výskumu a vývoja. Čerpanie je len na cca 70%, čo predstavuje nedočerpanie 19,1 mil. EUR a so zdrojmi na spolufinancovanie 27,3 mil. EUR.*

Stanovená možnosť využitia finančných prostriedkov v súčasnom programovacom období 2007-2013 sa vyvíja veľmi nepriaznivo. *Z čiasky 11, 37 mild. EUR* v súčasnosti toto tiež nerovnomerné využitie je len na úrovni *cca 55,0 %*. Možnosť na dočerpanie má Slovensko ešte rok a pol. Je zrejme, že z nedočerpania je ohrozený veľký objem prostriedkov.

Ing. Ondrej Barič, PhD

Medzinárodné politické vzťahy

Dynamika populácie v štátoch SNŠ na začiatku 21. storočia (2. časť)

Sledovali sme tiež dynamický vývoj premenných jednotlivých klastrov v čase, pričom sme predpokladali, že dynamika vývoja nám umožní sformulovať odporúčania pre praktické uplatnenie politik na makroekonomickej úrovni tak, aby budúci vývoj demografických premenných prispel k rastu blahobytu a pozitívnemu ekonomickému rastu v skúmaných štátoch. Určitým problémom môže byť rozdielne zloženie

klastrov v čase. Tento problém je však eliminovaný v prípade rokov 2006 a 2011, kedy nedošlo k žiadnej zmene zloženia jednotlivých klastrov okrem zámény Moldavska a Ruskej federácie v klastroch 3 a 4. V prípade niektorých analyzovaných premenných môžeme sledovať

podobne sa vyvíjajúci trend vo všetkých klastroch. Ide predovšetkým o konvergenciu rastu populácie, podielu mladých na celkovej populácii a ich závislosti na produktívnej populácii, celkovej fertility, dojčenskej a detskej úmrtnosti a očakávanej dĺžky života mužov a žien.

Na základe výstupov analýzy môžeme identifikovať nasledujúce problémové demografické charakteristiky skúmanej vzorky štátov:

1. Populačný rast – nízka úroveň až pokles populačného rastu v jednotlivých klastroch, ale aj v jednotlivých skúmaných štátoch, ktorá vyplýva z nepriaznivého vývoja ostatných demografických, ale aj ekonomických a sociálnych charakteristík skúmaných štátov.

2. Celková fertilita – napriek postupnému rastu v ostatných klastroch je klesajúca v klastri 5 (na druhej strane je v tomto klastri najvyššia a je nad úrovňou záchovej miery fertility); v šiestich štátoch nedosahuje táto hodnota minimálnu teoretickú hodnotu záchovej miery fertility, čo do budúcnosti môže spôsobiť problematický vývoj ostatných demografických premenných s vplyvom na jednotlivé ekonomiky.

3. Dojčenská a detská úmrtnosť – napriek klesajúcemu trendu vo všetkých sledovaných skupinách sú tieto ukazovatele na vysokej úrovni v porovnaní s vyspelými štátmi; vyššia úroveň týchto premenných môže negatívne pôsobiť jednak na demografické charakteristiky skúmaných štátov a tiež aj na ich ekonomický potenciál.

4. Očakávaná dĺžka života mužov – v priebehu prvej dekády 21. storočia dosahovala nižšie hodnoty ako u žien (v priemere za všetky 3 sledované obdobia o 8,87 rokov), aj keď z hľadiska jednotlivých skúmaných období došlo k poklesu rozdielu z 9,57 v roku 2001 na 8,58 v roku 2011 (čo ale znamenalo zvýšenie o 0,13 roka oproti roku 2006).

Vzhľadom k uvedeným problémovým oblastiam je potrebné sformulovať odporúčania pre decíziu sféru v oblasti demografickej a hospodárskej politiky, ktoré môžu pomôcť zlepšiť demografické charakteristiky skúmaných štátov a následne zvýšiť ich ekonomickú úroveň a blahobyt na úroveň iných vyspelejších štátov sveta:

1. Populačný rast – pre skúmané štáty je nevyhnutnou podmienkou ďalšieho ekonomického rastu zabezpečenie populačného rastu, ktorý však bude

závisieť od vývoja ekonomík skúmaných štátov ako aj od vývoja ostatných demografických premenných. Výskumy ukazujú, že v posledných rokoch dochádza k rastu celkovej fertility v štátoch s vysokým indexom ľudského rozvoja a preto odporúčame prijať opatrenia na efektívne fungovanie ekonomík v skúmaných štátoch, čo bude následne viesť k zvýšeniu populačného rastu, ktorý sa môže pozitívne prejaviť na ďalšom vývoji jednotlivých ekonomík

2. Celková fertilita – v oblasti sociálnej politiky je potrebné prijať opatrenia zabezpečujúce vytvorenie vhodných podmienok pre rodiny tak, aby dotknuté štáty dosiahli aspoň záchovnú mieru fertility; v štátoch, ktoré túto hodnotu dosahujú, vytvoriť podmienky pre udržanie stavu populácie minimálne na súčasnej úrovni tak, aby bola populácia v týchto štátoch schopná sa reprodukovať.

3. Dojčenská a detská úmrtnosť – pre skúmané štáty je nevyhnutné zvýšiť blahobyt jednotlivých ekonomík ako aj domácností (zabezpečiť dosiahnutie rastu HDP p. c.), aby si mohli domácnosti dovoliť vyššie výdavky pre zabezpečenie dostatočnej zdravotnej starostlivosti detí do 5 rokov veku; na druhej strane je potrebné, aby štáty zvýšili výdavky na poskytovanie verejnej zdravotnej starostlivosti, aby došlo k zlepšeniu týchto ukazovateľov a dostali sa tak na úroveň vyspelých štátov.

4. Očakávaná dĺžka života mužov – v oblasti sociálnej politiky je potrebné prijať opatrenia zabezpečujúce vytvorenie podmienok pre rýchlejšiu konvergenciu očakávanej dĺžky života mužov a žien, pričom navrhujeme predovšetkým realizáciu zdravotnej starostlivosti nad rámec zákonných povinností, čo by, podľa nášho názoru prispelo ku skvalitneniu a predĺženiu života mužov, čo si ale bude vyžadovať rast výdavkov štátneho rozpočtu.

doc. Ing. Martin Grešš, PhD.
EU Fakulta medzinárodných vzťahov

Medzinárodné ekonomické vzťahy

História najmenej rozvinutých krajín

(1. časť)

Vytváranie zoznamu

História kategorizácie najmenej rozvinutých krajín siaha až do roku 1964, kedy vznikla Konferencia OSN o obchode a rozvoji (UNCTAD). Cieľom tejto organizácie je rozvíjať obchod a zvyšovať investície najmä v rozvojových krajinách, a tiež pomáhať im v ich integrácii vo svetovom hospodárstve. Už na prvom zasadnutí v Ženeve, kedy riešil UNCTAD obchodné preferencie pre rozvojové krajiny, padli návrhy na vytvorenie špeciálnej skupiny tých rozvojových krajín, ktoré sú vo svetovom hospodárstve najslabšie a najzraniteľnejšie. Na druhom zasadnutí, ktoré sa konalo v roku 1968 v Novom Dillí,

bola už otázka vytvorenia zoznamu najmenej rozvinutých krajín prepracovaná do detailov. Osobitné opatrenia pre rozvoj NRK boli zaradené do Medzinárodnej rozvojovej stratégie druhej dekády OSN.¹ Podrobný opis celkovej situácie najmenej rozvinutých krajín bol stanovený v dvoch správach skupiny odborníkov z rokov 1969 a 1971, hoci vtedy ešte zoznam de facto neexistoval. Valné zhromaždenie OSN uznalo potrebu zmierniť problémy zaostalosti v týchto najchudobnejších krajinách sveta. V roku 1970 Valné zhromaždenie usúdilo, že formálna identifikácia najmenej rozvinutých krajín je nevyhnutná a požiadali ECOSOC, aby tento problém zaradil medzi svoje priority. Vznikla pracovná skupina, ktorá mala za úlohu identifikovať tieto krajiny a určiť metodiku návrhu špeciálnych opatrení pre tieto krajiny. Rozdiel medzi nimi a inými rozvojovými krajinami bol značný. Najchudobnejšie krajiny boli vtedy chápané ako tie s nízkymi príjmami a vážnymi štrukturálnymi problémami. V tomto období to znamenalo nízky podiel spracovateľského priemyslu na celkovom HDP (vysokým stupňom industrializácie boli štrukturálne charakterizované rozvinuté alebo vyspelé krajiny). Na základe týchto kritérií Výbor pre rozvojovú pomoc odporučil v roku 1971 zaradiť na zoznam NRK 25 krajín. Zoznam bol vo svojom uznesení schválený tak ECOSOC-om ako aj Valným zhromaždením OSN, a tak vznikol oficiálne a od roku 1971 môžeme hovoriť o najmenej rozvinutých krajinách ako o samostatnej skupine krajín vo svetovom hospodárstve. Ako sme poukázali v podkapitole 1.1, kritéria na určenie NRK sa postupne vyvíjali a menili, až sa postupne vykryštalizovali do dnešnej podoby troch hlavných kritérií (HND p. c., HAI, EVI). Tabuľka 1 zobrazuje pôvodný zoznam NRK a tiež postupne tie, ktoré boli na zoznam pridávané až do súčasnosti.

Tabuľka 1: Najmenej rozvinuté krajiny + roky ich inklúzie na zoznam

1971	Afganistan, Benin, Bhután, <i>Botswana</i> , Burkina Faso, Burundi, Čad, Etiópia, Guinea, Haiti, Jemen (Arabská republika), Laos, Lesotho, Malawi, <i>Maldív</i> , Mali, Nepál, Niger, Rwanda, <i>Samoa</i> , Sikkim*, Somálsko, Sudán, Uganda, Tanzánia
1975	Bangladéš, Gambia, Stredoafriická republika
1977	<i>Kapverdy</i> , Komory
1981	Guinea – Bissau
1982	Džibutsko, Rovníková Guinea, Svätý Tomáš a Princov ostrov, Sierra Leone, Togo
1985	Vanuatu
1986	Kiribati, Mauritánia, Tuvalu
1987	Mjanmarsko
1988	Mozambik
1990	Libéria

1991	Kambodža, Madagaskar, Šalamúnove ostrovy, Zair (Demokratická republika Kongo), Zambia
1994	Eritrea, Angola
2001	Senegal
2003	Východný Timor
2013	Južný Sudán

*Sikkim už v súčasnosti patrí Indii, a preto bol zo zoznamu vyškrtnutý.

Zdroj: Vlastné spracovanie. Podľa: Výbor pre rozvojovú politiku: *Handbook on the Least Developed*

Country Category: Inclusion, Graduation and Special Support Measures. 2008. [cit. 1.12.2013]. Dostupné na internete:

<http://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/cdp_publications/2008cdphandbook.pdf>.

Ako sme už spomínali, štáty v tabuľke označené kurzívou už nie sú súčasťou zoznamu najmenej rozvinutých krajín a teda podarilo sa im postupne graduovať, a to Botswane v roku 1994, Kapverdám v roku 2007, Maldívám v roku 2011 a Samoe v roku 2014. Tri krajiny v histórii odmietli byť pridané na zoznam najmenej rozvinutých, a to Ghana, Papua – Nová Guinea a Zimbabwe. Výbor pre rozvojovú pomoc ich odporučil a dal im oprávnenie vstúpiť a rozšíriť tak zoznam, avšak ako je známe, pre inklúziu je potrebný aj súhlas danej krajiny, ktorej sa to týka. Dané krajiny buď spochybnili platnosť a presnosť údajov Výboru, alebo argumentovali, že neboli zachytené relevantné aspekty ich ekonomík, alebo vykázali zlepšenie sociálno – ekonomických podmienok v krajine od doby ich odporúčania CDP na zoznam. Počet krajín sa od roku 1971 zdvojnásobil, kým na začiatku tvorilo zoznam 25 štátov, v súčasnosti ich je 48. V nasledujúcich rokoch sa očakáva väčšie zredukovanie zoznamu, keďže viaceré krajiny sú na dobrej ceste zbaviť sa statusu najmenej rozvinutej krajiny. V decembri 2013 Valné zhromaždenie (VZ) OSN odporučilo pre graduáciu ďalšie 2 krajiny – Rovníkovú Guineu a Vanuatu, ktoré by mali do najbližších štyroch rokov opustiť NRK.²

Vývoj záujmu o najmenej rozvinuté krajiny od 70. rokov 20. storočia

Po vytvorení zoznamu na začiatku 70. rokov bolo jasné, že najmenej rozvinuté krajiny neustále zaostávajú a sú stále viac pozadu oproti iným rozvojovým krajinám. Ich ekonomický rast bol v značnej miere menší ako rast iných rozvojových krajín. A nielen to, v týchto krajinách dlhodobo stagnovala poľnohospodárska výroba, výrobná produkcia, hrubé domáce investície boli veľmi nízke a tiež celkový objem dovozu.

pokračovanie

Juraj Pavuk

študent 3. ročníka

EÚ v Bratislave, Fakulta medzinárodných vzťahov

¹ UN: *The Least Developed Countries: Historical Background*. [online]. [cit. 1.12.2013]. Dostupné na internete: <<http://www.un.org/events/ldc3/prepcom/history.htm>>

² UN General Assembly: *Rezolúcia pre graduáciu Rovníkovej Guiney a Vanuatu*. [online]. 9.12.2013. [cit. 15.12.2013]. Dostupné na internete: <<http://unohrlls.org/custom-content/uploads/2013/09/N1344053.pdf>>.

Osobnosti

Predhistória ekonomickej vedy

Vážení čitatelia, v tomto čísle načrieme hlbšie do minulosti a pozrieme sa na formovanie názorov na fungovanie ekonomiky a hospodárstva pred vznikom ekonómie ako vedy koncom 18. storočia kedy sa začala formovať klasická ekonómia s prvými predstaviteľmi ako boli A. Smith, D. Ricardo, T. Malthus a ďalší.

Pozrime sa však aké boli názory na fungovanie hospodárstva ešte pred spomínaným obdobím. Čo sa týka hlavných smerov predhistórie ekonomickej vedy, môžeme identifikovať názory na hospodárstvo v dielach starých gréckych filozofov pred naším letopočtom. V ďalšom období zase môžeme identifikovať určité pretavenie a zosúladienie ich názorov s náboženskými názormi v dielach scholastikov. Ďalšie dva významné smery vývoja ekonomického myslenia zase predstavujú koncepcie merkantilizmu a fyziokratizmu, ktoré boli priamymi predchodcami klasickej ekonómie, teda ekonómie ako vedy.

V prípade starého Grécka sa otázky hospodárstva rozpracúvali v kontexte politických a etických úvah vo filozofii, čiže dôležité je pamätať si, že filozofia bola odborom, v rámci ktorého došlo k rozvoju poznatkov o hospodárení. Išlo predovšetkým o vydávanie spisov na tému domácnosti, aké vzťahy by mali byť medzi jej členmi a ako by mal domáci pán spravovať svoje hospodárstvo. Starí grécki filozofi dali tiež pomenovanie súčasnej vede – ekonómii. Skladá sa z dvoch slov – oikos (dom, domácnosť) a nomos (pravidlo, zákon), išlo teda o to, ako má domáci pán správne a dobre spravovať svoje hospodárstvo.

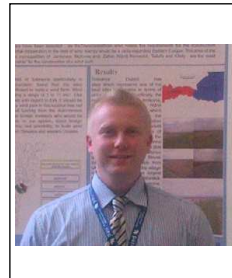
Už v tomto období dochádza k dichotómii a rozlišovaniu medzi ekonomikou (hospodárstvom) a chrematistikou (zárobkovou činnosťou). Za dôstojné pre slobodného občana sa považovalo vedenie domácnosti založené na ekonomike, pričom sa zdôrazňovala poľnohospodárska činnosť a poľnohospodárstvo ako kľúčové odvetvie hospodárstva. Naopak, za zlé a nedôstojné sa pokladala chrematistika, čiže obchodovanie pre zisk a úžeru. Je dôležité si tiež uvedomiť, že podstatná väčšina starých gréckych filozofov považovala otroctvo za prirodzenú súčasť života, pričom tiež tvrdili, že Gréci sú povolani vládnúť ostatným národom ako otrokom. Práve preto mal domáci pán využívať pri spravovaní svojej domácnosti otrokov, pričom otroctvo je samozrejme a jeho nevyhnutnosť sa zdôrazňuje tým, že výrobné nástroje nemôžu samé pracovať. Keby napr. tkáčske člnky samé tkali, nebolo by treba otrokov. Gréci otrokov považovali za výrobné nástroje, ktoré sa od ostatných odlišujú tým, že sú živé bytosti a hovoria.

Redakcia

(pokračovanie v ďalšom čísle)

Mladí a veda

21. storočie, storočie investovania do vesmírnej ťažby

Abstrakt

Hlavnou témou článku je prezentovanie možnosti investovania do ťažby nerastných surovín na asteroidoch v blízkosti zeme, ako aj na mesiaci, na mesiacoch planéty Mars, ale aj na mesiacoch planéty Jupiter. Článok bližšie popisuje základne

informácie o vesmírnej ťažbe, zdrojoch ťažby, ako mesiac, Jupiterove mesiace (Európa), Mars a mesiace planéty Mars. Posledná časť článku je venovaná hlavným dôvodom “prečo je vesmírna ťažba kľúčovou súčasťou našej budúcnosti.

Úvod

Približne pred 400 rokmi Galileo Galilei objavil štyri veľké mesiaca planéty Jupiter. Dnes môžu tieto “Galileové satelity” predstavovať kľúč k pochopeniu obývateľnosti týchto ľadových svetov, nakoľko na troch mesiacoch sa predpokladá existencia vnútorného oceánu (Procket et al., 2011). V našom solárnom systéme môžeme nájsť veľa zdrojov nerastných surovín, ktoré sú situované napr. na mesiacoch planéty Mars, našom mesiaci, mesiacoch planéty Jupiter, asteroidoch v blízkosti planéty Zem atď. Tento článok bližšie opíše všeobecné informácie o problémoch spojených s extraterestrickou ťažbou nerastných surovín a taktiež opíše hlavné dôvody prečo bude vesmírna ťažba kľúčovou časťou budúcnosti ľudstva. Vo svete existujú momentálne dve spoločnosti (resp. združenia), ktoré sa orientujú na budúce možnosti vesmírnej ťažby a všetko s tým spojené. Jedná sa o združenie s názvom „Planetary resources“ a „Deep space industries“, obe spoločnosti sú situované v USA.

Hlavné výhody spojené s vesmírnou ťažbou

Z prieskumu vesmíru by sa automaticky generovali nové teoretické poznatky, ktoré by mali veľkú hodnotu pre ľudstvo. Pri navrhnutí a vytvorení vysoko výkonných kozmických systémov (nevyhnutnosť pre vesmírnu ťažbu), ktoré by riešili extrémne situácie a problémy počas vesmírnych ťažobných misií, by sa prispelo množstvom inovácií aj v prospech verejnosti, prieskum vesmíru stimuluje tvorbu hmotného aj nehmotného prínosu pre ľudstvo. V základe sa dajú zhrnúť hlavné výhody (prínosy) vesmírnej ťažby do troch bodov, a to: Nové prostriedky na riešenie globálnych výziev, inovácie a v neposlednom rade aj kultúry rast a inšpirácia zdolávať výzvy (NASA, 2013).

Hlavné problémy spojené s vesmírnou ťažbou

Ťažba a následné spracovanie vyťažených surovín s pomocou banských technických zariadení, ktoré sa používajú v dnešnej dobe na Zemi, by nefungovali vo vesmíre (bola by nutná výrazná úprava a vývoj nových zariadení). K hlavným problémom by patrilo aj to, že súčasné ťažobné a spracovateľské metódy sú náročné na energiu (veľké množstvo energie bude ťažšie a nákladnejšie na výrobu vo vesmíre). Pozemné zariadenia sú momentálne príliš ťažké a neskladné. Počet baníkov, ktorý je k dispozícii na Zemi, nebude možný vo vesmíre. A samotné prostredie vo vesmíre je veľmi obmedzené a náročné na akúkoľvek manuálnu činnosť (ako napr. obrovské teplotné rozdiely medzi lunárnou nocou -170°C a dňom $+125^{\circ}\text{C}$, nebezpečenstvo radiácie a mikrometeoritov atď. (Chamberlain et al., 1990).

Dôvody, prečo bude vesmírna ťažba kľúčovou časťou budúcnosti ľudstva

Je potrebné si uvedomiť, že základom napredovania ľudstva po technologickej stránke bola odjakživa ťažba nerastných surovín (rudné a nerudné suroviny etc.). Ťažba nerastných surovín (hlavne v podpovrchovej ťažbe) mala za následok nevídaný technologický pokrok, nakoľko vyťažené suroviny sa priamo podieľali na technologickom vývoji ľudskej civilizácie.

V tejto časti by som chcel zhrnúť hlavné dôvody, ktoré budú viesť k extraterestrickej ťažbe (na konci 21. storočia).

A) nutnosť

K hlavnému dôvodu bude patriť nutnosť, nakoľko sa dá predpokladať, že ľudstvo vyťaží väčšinu zásob svojich nerastných surovín. A jedinou možnosťou bude práve exoterestrická ťažba, ktorá svojou podstatou bude zabezpečovať zdroje a ďalšie napredovanie ľudskej civilizácie.

B) Nové možnosti objavovania

Tak, ako keď Kolumbus objavil Ameriku a pre európske krajiny sa otvorila cesta k novým možnostiam, hlavne v oblasti ťažby nerastných surovín na novom kontinente a s tým spojený ekonomický a technologický rast, tak objavovanie a následná ťažba z povrchu mesiacov, asteroidov a iných hmotných telies v slnečnej sústave by znamenala pre ľudskú civilizáciu jednu z najvýznamnejších míľnikov (ak nie najvýznamnejšiu). Je možné predpokladať, že by boli objavené pre nás neznáme nerastné suroviny alebo chemické látky.

C) odrazový mostík (k novým výzvam a možnostiam)

Pri prekonaní tak významného míľnika, akým by bola ťažba mimo našej planéty, by sa otvorili nové možnosti

a perspektívy skúmania, ako našej slnečnej sústavy na jednej strane, tak aj oblastí, ktoré by mohli byť zaujímavé z pohľadu ďalších generácií.

D) Nové investície a tvorba pracovných miest

Je samozrejmé, že s príchodom tak významného míľnika pre ľudskú civilizáciu, akým by bola vesmírna ťažba, sa dá predpokladať, že by boli vytvorené nové pracovné príležitosti na jednej strane (ktoré by boli či už priamo alebo nepriamo spojené s ťažbou) a taktiež by sa o danú oblasť začalo zaoberať množstvo investorov s významným kapitálom.

Záver

Hlavnou ideou článku bolo poukázať na možnosti vesmírnej ťažby, ktorá sa stane v priebehu 21. storočia kľúčovou časťou ľudskej civilizácie a samotného napredovania ľudstva.

Sergej Strajňák, PhD.

Informácie o autorovi

Sergej Strajňák, PhD.

Je členom medzinárodných spoločností a asociácií (Švédska Jadrová Spoločnosť, Nórska Asociácia Veternej Energetiky, Suisse Eolé). Hlavnou oblasťou záujmu sú zemské zdroje, ako aj energetika (jadrová energetika a obnoviteľné zdroje) a v neposlednom rade aj štúdium problematiky vesmírnej ťažby. PhD. absolvoval na Technickej Univerzite v Košiciach, na fakulte Baníctva, Ekológie, Riadenia a Geotechnológií v študijnom odbore Získavanie a spracovanie zemských zdrojov.

Použitá literatúra

1. Chamberlain, P., Taylor, L., Podnieks, E., Miller, R., , A review of possible mining applications in space. (dostupné na: <<http://www.nss.org/settlement/spaceresources/resources/2.html>>
2. Prockter, L., Hibbard, K., Magner, T., Boldt, J., 2011. Exploring Europa: Science from the Jupiter Europa orbiter – A future Outer Planet Flagship Mission.<Available at <http://techdigest.jhuapl.edu/TD/td3001/Prockter.pdf>>
3. NASA, (2013). Benefits stemming from space exploration. In: International space exploration coordination group. USA.